

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

Social Innovation på landsbygden

– En studie om Uppsala och Tierps kommuners strategi

Social Innovation in Rural Development

– A study about Uppsala and Tierp municipalities' strategies

Owais Syed

Kandidatarbete • 15 hp
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Institutionen för stad och land
Uppsala 2020

Social Innovation på landsbygden

- En studie om Uppsala och Tierps kommuners strategi

Social innovation in Rural Development

- A study about Uppsala and Tierp municipalities' strategies

Owais Syed

Handledare: Patrik Oskarsson, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Examinator: Malin Beckman, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0888

Kursansvarig institution: Institutionen för stad och land

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2020

Omslagsbild: Foto taget av Owais Syed

Upphovsrätt: Samtliga bilder i arbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Social Innovation, socialt företagande, socialt entreprenörskap, centralstyrning (government), interaktiv styrning (governance).

Sveriges lantbruksuniversitet

Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Målet med denna uppsats i landsbygdsutveckling är att undersöka hur två kommuner i Uppsala län, Uppsala och Tierps kommuner, uppfattar och arbetar med social innovation, samt vilken roll landsbygden spelar i arbetet. Uppsatsen är baserad på kvalitativa forskningsintervjuer med sex personer i de två kommunerna och analyseras utifrån teorier om social innovation i forskningslitteraturen, samt ur ett *government och governance* perspektiv. Studien visar att det finns en otydlighet kring begreppet social innovation som leder till att det ofta talas om i termer av sociala företag och sociala entreprenörer. Vidare analyseras hur kommunerna arbetar med sociala innovationer inom den privata, offentliga och idéburna sektorn. Genom t.ex. Idéburet Offentligt partnerskap (IOP) samt arbetar de tillsammans med organisationer som Mikrofonden och Coompanion i Uppsala Län. Studien avslutas med förslag för vidare forskning inom fältet för social innovation.

Nyckelord: Social Innovation, social företagande, socialt entreprenörskap, centralstyrning (government) & interaktiv styrning (governance)

Abstract

In this thesis in Rural development the aim is to examine how two municipalities in Uppsala county, Uppsala and Tierp municipalities understand and work with social innovation, and to what extent the countryside is part of this work. The thesis is based on qualitative interviews with six employees in the two municipalities and is analyzed through theories on social innovation in the research literature, and from a '*government & governance*' perspective. The study shows that there is complexity around the term social innovation and it is often spoken about in terms of social enterprises or social actors. The latter part describes how these two municipalities work with social innovation in the private, public and the civic sector. Through for instance Civic-public partnership (IOP) agreements and in collaborations with organizations such as Microfund and Coompanion in Uppsala county. The paper ends with recommendations for further research in the field of social innovation.

Keywords: Social innovation, social enterprise, social entrepreneurship, government & governance

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte och frågeställning.....	5
2. Bakgrund.....	6
2.1 Uppsala Kommun.....	6
2.2 Tierp kommun	6
2.3 Mikrofonden.....	7
2.4 Coompanion	8
3. Metod.....	9
3.1 Forskningsintervjuer.....	9
3.2 Intervjupersoner.....	10
3.3 Analys.....	11
4. Teori	13
4.1 Innovation & Entreprenörskap	13
4.2 Social Innovation & socialt entreprenörskap	14
4.3 Innovationssystem.....	16
5. Perspektiv på social innovation.....	17
5.1 Perspektiv på social innovation i Uppsala kommun.....	17
5.2 Perspektiv på social innovation i Tierp kommun	19
5.3 Mikrofonden och Coompanions perspektiv på social innovation	21
5.4 Hur uppfattar Uppsalas och Tierps kommuner social innovation?	22
6. Verktyg för social innovation.....	24
6.1 Verktyg för sociala innovationer i Uppsala kommun.....	24
6.1.1 Metoder och verktyg för att stödja sociala innovationer inom den offentliga sektorn.....	24
6.1.2 Metoder och verktyg för att stödja sociala innovationer inom privata sektorn samt på Landsbygden.....	26
6.1.3 Metoder och verktyg för att stödja sociala innovationer inom Idéburna sektorn	27
6.2 Verktyg för sociala innovationer i Tierp kommun	29
6.3 Metoder och verktyg för Sociala innovationer i kommunerna.....	31
7. Diskussion och Slutsatser.....	33
8. Referenser.....	36

1. Inledning

Social innovation har uppmärksammats under 2000-talet i allt högre utsträckning som ett sätt att möta samhällsliga utmaningar genom att aktivera, främja och utnyttja hela samhällets innovationspotential (Gustafsson & Netz 2018). Det kan innebära att med nya sociala angreppssätt adressera samhällsbehov på ett bättre sätt än vad som hittills gjorts. Genom t.ex. utvecklandet av nya varor, tjänster, metoder, affärsmodeller eller arbetssätt som genom nya sätt att tänka kan bidra till ett mer inkluderande samhälle och därigenom skapa samhällsnytta (ibid). Björk et al. (2014) menar att det finns ett behov av teoretisk, empirisk och metodologisk kunskapsutveckling samt en ökad kännedom om social innovation i Sverige. Det sociala innovationssystemet behöver stärkas genom olika initiativ som berör kunskapsutveckling, organisering och demokratisering, finansiering och kompetens (ibid). Insatser behöver ske nationellt, i regionerna men också på kommunnivån som ofta är närmast verklig implementering i olika samhällsnära kontexter.

Regeringen (2018) har tagit fram en strategi som heter *sociala företag - ett hållbart samhälle genom socialt företagande och social innovation*. I rapporten framkommer det att för att fortsätta bygga ett hållbart samhälle och möta de många utmaningar samhället står inför, som till exempel integration, hälsa, utbildning, klimat, miljö, enklare vägar till jobb och jämställdhet, behöver hela Sveriges fulla engagemang och innovationskraft bidra, inklusive landsbygden som idag ofta inte är i fokus (ibid). För att detta ska genomföras kommer flera initiativ och åtgärder krävas med behov av sociala innovationer inom flera olika sektorer och verksamheter. Frågan är dock hur sociala innovationer kan främjas praktiskt sett. Det finns ett behov av att undersöka social innovation inklusive de strategier, metoder och verktyg som ska främja dess införande i ett landsbygdssammanhang. I detta arbete kommer två kommuner i Uppsala län studeras, Uppsala kommun och Tierps kommun. Som en del av detta arbete undersöks också två viktiga aktörer som kommunerna använder sig av i arbetet

med sociala innovationer, Mikrofonden och Coompanion.

1.1 Syfte och frågeställning

Med denna studie vill jag undersöka hur Uppsala kommun och Tierp kommun arbetar med sociala innovationer. Eftersom det är ett brett ämne och fenomenet sker i samhället på flera plan så har jag preciserat min frågeställning till två frågor:

- Hur uppfattar dessa kommuner begreppet social innovation?
- Vilka metoder och verktyg finns det idag i respektive kommun för att stödja sociala innovationer inom den offentliga, privata och idéburna sektorn?

2. Bakgrund

2.1 Uppsala Kommun

Uppsala kommun är en av åtta kommuner i Uppsala län och är landets fjärde folkrikaste kommun med ca 230 000 invånare (SCB 2019). Kommunens viktigaste styrdokument heter Mål och budget (Uppsala Kommun 2020) och innehåller inriktningsmål, uppdrag, politisk plattform och budget för hela organisationen (ibid). I Uppsalas Mål & Budget (2020) lyfts det fram att kommunen vill bygga väl sammanhållen enhet där stad och land utvecklas tillsammans. Specifikt uttrycks detta i *Inriktningsmål 3 - Uppsalas stad och landsbygd ska växa genom ett hållbart samhällsbyggande*. Man vill även uppmuntra aktivt deltagande av Uppsalas invånare och organisationer i processen vilket är formulerat i *inriktningsmål 8 - Uppsalas invånare och organisationer ska vara delaktiga i att utforma samhället*. Här belyser kommunen även att de jobbar med hållbar utveckling i enlighet med Agenda 2030 och FN:s 17 globala hållbarhetsmål. Det innebär att social välfärd, ekonomisk tillväxt och ekologisk balans eftersträvas för både dagens och morgondagens invånare. Uppsala vill gärna ses som en föregångare inom hållbar utveckling. Staden utsågs till världens bästa klimatstad år 2018 av WWF, årets nattvandrar kommun, Sveriges bästa cykelstad, årets tillväxtkommun, årets folkhälsokommun, årets stadskommun och årets främjare av sociala företag (ibid). I *riktlinje för stöd till sociala företag* (2016) som är ett till viktigt styrdokument skriver de under målsättningen att *“Uppsala kommun ska vara en öppet sinnad kommun med en positiv inställning till sociala företag och sociala innovationer av ideella organisationer.”*

2.2 Tierp kommun

Tierp kommun är också en av Uppsala Läns åtta kommuner och är betydligt mindre än Uppsala med ca 21 100 invånare (SCB, 2019).

Kommunens viktigaste strategidokument 2015 till 2019 har varit Visionen - strategiska utvecklingsområden och mål (2016). Visionsprogrammet är uppdelat i tre arenor; *Livsarenan, affärsarenan och utvecklingsarenan*. Här målar de upp visionen för i varje arena samt 'vägen dit - specifika strategiska utvecklingsområden år 2015–2019' där de olika steg för hur de ska uppnå detta beskrivs översiktligt. I Visionsprogrammet för Tierp kommun menas det att den ska visa vägen och ge kommunen bästa tänkbara förutsättningar att utvecklas. "Med visionen anger vi en inriktning för hur kommunen ska utvecklas, hur vi får ett bra liv för människorna, lönsamma affärer för företagen och hur vi tar tillvara och utvecklar hela vårt geografiska område." Man målar en övergripande bild över de olika områden som kommer skapa ett hållbart och inkluderande Tierp där man bl.a. talar om civilsamhället som en viktig pelare för denna utveckling. Gustafsson & Netz (2017) menar att civilsamhällets aktörer är viktiga i ett ekosystem för sociala innovationer. Kommunen har även upprättat en rapport vid namnriktlinje för fördjupad samverkan med det civila samhället. - *Idéburet offentligt partnerskap, upphandling av tjänster och reserverade kontrakt*. Syftet med denna riktlinje är att belysa samverkansformer som kan användas mellan det civila samhället och Tierps kommun. Gustafsson och Netz (2017) lyfter även fram att Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP) är ett sätt för det offentliga att kunna jobba med privata sociala aktörer för att främja social innovation. Ordet social innovation används inte i Tierps styrdokument.

2.3 Mikrofonden

Mikrofonden är en ekonomisk förening med kontor i Uppsala som vill främja utvecklingen av sociala företag och social innovation. Det sitter fyra personer i styrelsen och kan vara nämnvärt att det främst är en person som är anställd och har ett nära samarbete med Coompanion Uppsala län, som även är en av initiativtagarna för Mikrofonden i Uppsala. Genom min kontakt på Mikrofonden kom jag i kontakt med mina intervjupersoner på båda kommunerna. Eftersom Mikrofonden hade varit i kontakt med kommunerna i synnerhet till samma frågor är sannolikheten god att jag hade kontakt med rätt personer. Jag fick även kontaktuppgifter till två andra kommuner var den ena jag inte fick något svar från, och den andra kommunen refererade mig till en annan person

som heller inte svarade. Mikrofonden Uppsala län är bara verksamma i Uppsala kommun då kommunen bidrar med driftstöd och finansierar Mikrofonden, som har funnits sedan början på året och har som syfte att stå med bankgarantier för sociala företagare så att de kan ta lån.

2.4 Coompanion

Coompanion i Uppsala län är en annan viktig aktör som arbetar med frågor relaterade till socialt företagande och sociala aktörer i samhället. Coompanion Uppsala län är ett kooperativ som arbetar med rådgivning till social företagande och erbjuder olika tjänster som projektledning och driver olika projekt. Ett projekt gjort i samarbete med SLU och Region Uppsala är att inventera och utreda tankar och idéer kring ett stödsystem för social innovation. Projektet heter USIP och står för Uppsala Social Innovation Plattform.

3. Metod

För att undersöka hur Uppsala och Tierps kommuner uppfattar sociala innovationer, samt vilka verktyg de har för att stödja dessa, används en kvalitativ forskningsmetod för att samla in och analysera materialet. Den kvalitativa undersökningens syfte är att förstå verkligheten ur människors egna perspektiv (Teorell & Svensson 2016), i det här fallet främst via anställda som arbetar med innovation och landsbygdsutveckling i två kommuner. I arbetet kommer varje socialt konstruerad förståelse som kommer ur enskilda intervjuer betraktas utifrån sina unika förutsättningar, med begränsade generaliserande ambitioner. Den samlade empirin ställs sedan i möte med den samlade teorin för att komma fram till nya insikter (ibid). Jag kommer också att relatera det intervjupersonerna säger med det som står i respektive kommuns styrdokument samt med den nationella strategin kring sociala företag.

3.1 Forskningsintervjuer

Jag använde mig främst av kvalitativa forskningsintervjuer med anställda på kommunen med ansvar för frågor relaterade till social innovation och landsbygdsutveckling i Uppsala län för att förstå hur de uppfattar social innovation och vilka verktyg och metoder de använder. Jag har använt mig av begreppsintervjuer där syftet är att klargöra ett begrepp, i detta fall social innovation. Fördelen med denna typ av intervju är att man kan kartlägga en begreppsstruktur genom informanternas förståelse av det aktuella begreppet (Kvale & Brinkman 2014). Med hjälp av begreppsintervjuer belysa undersökningens personernas förgivettagna antaganden om vad som är typiskt, normalt eller lämpligt. Samtidigt kan man be om konkreta beskrivningar, vilket ibland ger intressanta kontraster. Intervjumetoden kan även visa de olikheter som förekommer i teorin och praktiken. (ibid). Jag har även använt narrativa intervjuer. Narrativa intervjuer koncentrerar sig på de historier intervjupersonerna berättar, på intrigen

och strukturen i dem (Kvale & Brinkman 2014). Här kommer frågor relaterade till konkreta exempel på sociala innovationer och entreprenörer som har varit eller är aktiva i kommunerna frågas om. Genom att höra hur de tidigare har jobbat med sociala entreprenörer och sociala innovationer kan man få en förståelse av hur de uppfattar dessa.

I dessa corona-tider rekommenderar den svenska folkhälsomyndigheten begränsad social kontakt och därför har intervjuerna gjorts online på plattformen Zoom. Detta kommer med vissa begränsningar som att besöka de man intervjuar och fika med, något som kan öppna upp människor på ett annorlunda sätt. Det som å andra sidan är positivt med att kunna göra intervjuer online är att kunna nå ut till individer utan att behöva åka ut till ställen längre bort och kan även öppna upp möjligheten till att nå ut till flera under en kort tid, inklusive uppföljning om nya frågor eller oklarheter uppkommer. Intervjusamtalen spelades in på video med informanternas tillåtelse. Samtalen, och till viss del ansiktsuttryck och kroppsspråk, har transkriberats inför analysen. Personerna jag intervjuade var alla väldigt trevliga och det var en god stämning i samtliga intervjuer.

3.2 Intervjupersoner

Jag har intervjuat fem personer. Tre av dessa skedde individuellt och en i grupp med två personer samtidigt på Tierps kommun. Personerna som intervjuades kan ses som representanter för kommunernas uppfattning om social innovation och till en viss mån landsbygdsutveckling. Tillsammans med kommunernas styrdokument kan man skapa sig en uppfattning om vad som sker inom kommunen i relation till forskningsfrågan. Eftersom syftet är att förstå hur kommunerna uppfattar social innovation och arbetar med det blir det fördelaktigt att använda sig av intervjuer och intervju dem om sakfrågan direkt. Jag har valt att anonymisera alla mina intervjupersoner och de namn som används är fiktiva. Samtidigt kan det vara möjligt att ta reda på vissa intervjupersoner då de har vissa ansvarsområden.

Intervjuer har gjorts med två tjänstemän i Uppsala kommun. Sara som arbetar brett med hållbarhetsfrågor samt med socialt företagande och sociala innovationer på kommunledningskontoret i Uppsala kommun.

Bland hennes uppdrag är att se över hur de kan stödja sociala företag och se över upphandlingsmöjligheter på olika sätt utifrån ett kommunövergripande perspektiv, med betoning på det sociala. Intervjun med Sara tar en större plats i empirin då den behandlar ämnen social innovation och socialt företagande mer ingående. Sara har arbetat inom Uppsala kommun längre än min andra intervjuperson på samma kommun och med frågor som berör området social innovation mer direkt.

Den andra intervjun i Uppsala kommun gjordes med Elin som är en agronom i landsbygdsutveckling. Elin jobbar på stadsbyggnadskontoret i Uppsala kommun med landsbygdsprogrammet och bredbandsprogrammet sedan början av året. Hennes perspektiv var berikande för studien och tog form i ett mer avslappnat samtal där vi pratade om lite diverse saker efter vi hade belyst den viktiga frågan om social innovation på landsbygden. Hon var relativt ny i sin roll och var därför delvis insatt i frågor som direkt berör social innovation i synnerhet på landsbygden.

Intervjuerna med Johan och Maja i Tierps kommun var en gruppintervju. Jag hade haft kontakt med Maja som hade förmedlat att Johan också hade bra koll på ämnet och bjöd in honom. Johan jobbar med lokalekonomiska analyser vars syfte är att undersöka hur den lokala ekonomin ser ut. Maja jobbar främst med arbetsmarknadsfrågor och har en nära kontakt med olika sociala företag. Ytterligare en tänkbar informant som jobbar med frågor som berör forskningsämnet var föräldraledig och kunde därför inte intervjuas.

Jag har också gjort en intervju med Clara på Mikrofonden. Jag har tidigare varit kontakt med henne och fått mina kontaktuppgifter av då hon arbetar med liknande frågor. Jag har även varit i kontakt med Erik på Coompanion och ställt lite frågor för att komplettera min empiriska undersökning.

3.3 Analys

Svaren kommer att analyseras och tolkas utifrån den teori som framkommer inom forskningen för ämnet. Eftersom begreppet är brett

och belyser ett stort spektrum av skepnader och former blir det viktigt att identifiera om kommunerna verkligen syftar till social innovation när de talar om dessa eller finns det ett behov av en kunskapsökning i synnerhet till fältet. En diskussion kring detta breda begrepp förs som sedan tolkas utifrån den kontext som dessa svar kommer ifrån. Styrdokument och rapporter från båda kommunernas hemsida har använts i analysen tillsammans med intervjuvaren som är den huvudsakliga källan till information i arbetet. Detta i syfte att få en förståelse för hur organisationen ser ut och vilka policys finns relaterat till sociala innovationer och processer.

Material från statliga myndigheten Vinnova (verket för innovationssystem) har varit användbar i studien tillsammans med *Regeringens strategi för sociala företag - ett hållbart samhälle genom socialt företagande och social innovation (2018)*. Artiklar om ämnet social innovation ligger till grund för förståelsen av de teoretiska begreppen i studien och materialet för analys. Det har kompletterats med forskning om socialt entreprenörskap och socialt företagande då dessa anses vara närbesläktade med social innovation enligt litteraturen (Gustafsson & Netz 2018). Det empiriska materialet med intervjuer och kommunernas strategidokument kommer att analyseras utifrån teorier, policy och tidigare forskning om social innovation.

4. Teori

4.1 Innovation & Entreprenörskap

Social innovation är ett begrepp som kan rymma mycket även fast den karakteriseras av vissa idéer. Social innovation har inte diskuterats så länge i just dessa termer men bör kopplas till historiska diskussioner om innovation på ett bredare plan, och då framförallt inom teknisk innovation. Socialt företagande och socialt entreprenörskap är två begrepp som behandlas som viktiga i ett "ekosystem" där man talar om sociala innovationer.

Innovation har varit en viktig aspekt i det moderna samhället och blivit alltmer populärt bland politiker och policyskapare de senaste åren (Landström 2016). Innovation och entreprenörskap är två begrepp som är långt ifrån entydiga och det förekommer oklarheter kring var gränsen går mellan dessa begrepp. Det är viktigt med att klargöra begrepp för att dess innehåll och mening påverkar ens sätt att tänka som i sin tur påverkar vårt sätt att agera i vår praktiska vardag eller verksamhet (ibid). Innovation är ett begrepp som har funnits ett tag inom den allmänna samhällsdiskursen sedan början på 1900-talet. Snabba tekniska förändringar och framväxandet av en marknadsdriven ideologi från 1990-talet och framåt. Det ursprungliga begreppet hänvisas oftast tillbaka till Joseph Schumpeter som var en nationalekonom (Andersson & Bro 2013). För Schumpeter kunde en innovation antingen vara en ny produkt, en ny produktionsmetod, en ny teknologi, öppnandet av en ny marknad eller ny organisation av befintliga produktionsfaktorer. Nelson & Winter (1982) samt Porter (1990) är två andra viktiga forskare inom fältet innovation (Landström 2016).

En förutsättning för att en innovation skulle betraktas som just en innovation är att det finns entreprenörer som kan driva idén framåt (Anderson & Bro 2013). Entreprenörer har främst hittats i den privata sektorn men det ökade inflytandet av innovationer i andra delar av samhället har breddat definitionen till att betyda vilken aktör som helst som arbetar med innovationer. Innovationer är också något som anses

ske inte bara via produktinnovationer såsom ny teknik, utan också genom olika processer inom organisationer och samhällen. Omgivningen, kreativitet, ekonomiska och sociala faktorer har en inverkan på utvecklingen av innovationer (ibid).

I Sverige har innovation varit viktig för hur ekonomisk och social utveckling ska nås. Innovation är en central aspekt inom den svenska, nationella strategin för framtida ekonomisk liksom hållbar utveckling och är nära kopplat till ny teknik och marknadsekonomi. Det förekommer dock även kritik mot 'ideologin' som bär innovationer och entreprenörskap, som menar att det innebär ytterligare intåg av ekonomiskt marknadstänkande och privata aktörer främst i kontexten av samhällstjänster inom välfärden.

4.2 Social Innovation & socialt entreprenörskap

En viktig skillnad mellan social innovation och innovation är att det huvudsakliga målet med sociala innovationer är att förbättra livskvaliteten hos individer och samhällen genom att producera social förändring (Vimarlund 2014). Det här betyder att sociala innovationer oftare är processer snarare än produkter, och att "entreprenörerna" som driver innovationen framåt också finns inom den allmänna eller idéburna sektorn och inte bara i den privata sektorn som dominerar inom produktinnovationer. Sociala innovationer anses oftast vara ett resultat av sociala entreprenörskap (Desmarchelier 2020).

Socialt entreprenörskap som term har funnits sedan början på 90-talet (Bacq et al 2011). Det förekommer mångfaldigt med definitioner och meningar hos detta begrepp, likt social innovation, men har utkristalliserats mer då det har forskats om under en längre period. Ett perspektiv om social innovation menar att det är en process som består av innovativa sätt att kombinera resurser och att utnyttja möjligheter för att skapa social förändring med målet att uppfylla grundläggande mänskliga behov. När det talas om socialt entreprenörskap i litteraturen menas det att de är samhällsinriktade och innovativa (ibid). Därför skulle teorin om att sociala entreprenörer driver utvecklingen av sociala innovationer vara en legitim slutsats. Därmed kan man också argumentera att social innovation har funnits inom samhällen och

verksamheter länge. Andriano et al. (2020) menar att sociala innovationer på landsbygden inte är något nytt. Nya former av social praktik som svar för samhällsutmaningar vars syfte är att förbättra välbefindandet har letts av engagemang från civilsamhällets aktörer samt genom olika sociala nätverk på landsbygden (ibid)

Det saknas en entydig definition för sociala innovation (Jenson 2015; Andriano et al. 2020). I en rapport från Vinnova; *social innovation i Sverige - Kartläggning av ekosystem för social innovation* lyfter Gustafsson och Netz (2018) fram problematiken med att det försvårar utvecklingen för social innovation på grund av att det inte finns en tydlig definition för begreppet. De presenterar fyra olika definitioner där Vinnova definierar:

”Sociala innovationer syftar till att aktivera, främja och utnyttja hela samhällets innovationspotential och genom nya sociala angreppssätt adressera samhällsbehov på bättre sätt än vad som hittills gjorts. Det kan vara nya varor, tjänster, metoder, affärsmodeller eller arbetssätt som genom nya sätt att tänka bidrar till ett inkluderande samhälle. De som berörs av ett problem involveras i formuleringen och lösningen av det. Den primära intentionen är samhällsnytta, det är inte enbart en (positiv) bieffekt” (Gustafsson och Netz 2018, s.9).

I regeringens strategi för socialt företagande används termerna socialt företagande och social innovation i nära relation till varandra. Enligt regeringen (2018) handlar sociala innovationer om att möta samhällsutmaningar med nya idéer och lösningar som höjer kvaliteten på och förbättrar samhällstjänster till medborgarna. Bättre samhällstjänster ökar i sin tur välbefindandet och skapar ett inkluderande och mer hållbart samhälle. Detta menar regeringen görs bland annat av den grupp företagare och entreprenörer som är verksamma inom det som benämns “socialt företagande” där engagerade sociala entreprenörer verkar inom företag och föreningar, sociala start-ups, innovativa sociala företag samt inom den privata och idéburna sektorn som erbjuder nya lösningar (ibid).

4.3 Innovationssystem

För att styra och koordinera utvecklingen av nya lösningar används begreppet innovationssystem. Innovationssystem definieras ofta i termer av nätverk bestående av de aktörer och organisationer som är inblandade i den process som innovationer utvecklas och realiseras (Andersson & Bro 2013). Den offentliga sektorn är främst en koordinator i dessa nätverk som stöttar och länkar samman olika andra aktörer, men ingår också ofta själv som en part i aktivt innovationsarbete. Sundin & Tillmar (2008) menar att det förekommer entreprenörskap inom den offentliga sektorn där tjänstemännen ansvarar för processer som kan liknas vid entreprenöriella processer. Eftersom den offentliga sektorn, i det här fallet kommunen, ansvarar för invånarna i samhället är entreprenörskapet viktigt för samhällsnyttjande ändamål (ibid). Även innovationssystem kan skilja sig åt och förekommer i olika typer av konstellationer, det kan vara globala-, europeiska-, regionala- eller lokala- innovationssystem. Brist på entydiga definitioner och tydliga organisationsformer orsakar svårigheter för utveckling av social innovation och socialt entreprenörskap (Gustafsson & Netz 2017). Det förekommer även en kunskapsbrist om social innovation inom traditionella innovationssystemet (ibid).

Forskningen tyder på att ett lokalt perspektiv är mer fruktbart då det ger möjligheter till att ta närmare hänsyn till lokala förutsättningar vid främjandet av sociala innovationer (Andersson & Bro 2013) (ibid). Det gör kommunen till en viktig aktör eftersom de är närmaste representanter för den statliga strategin i samhället. Inom forskningen om statlig styrning talas det ofta om "from government to governance" (Hedlund & Montin 2009), på svenska "från myndighetsstyrning till interaktiv och delaktig samhällsstyrning". Det handlar om att utveckla nya samverkansformer mellan olika samhällsaktörer för att öka den offentliga politikens förmåga. Det handlar ofta om att hantera och lösa, ofta svårlösta, samtida samhällsproblem (ibid). Här kan den nationella *strategin för att nå ett hållbart samhälle genom socialt företagande och social innovation* ses som den centrala styrningen

(government) samtidigt som den ska verkställas i praktiken av bl.a. kommunerna genom en interaktiv styrning (governance). Gustafsson & Netz (2018) menar att Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP) kan vara ett sätt att öppna upp för den idéburna sektorn för fler aktörer med sociala innovationer.

5. Perspektiv på social innovation

Det empiriska materialet presenteras här nedan med perspektiven som framkom under intervjuerna som huvudmaterial. Ambitionen är att undersöka hur kommunerna uppfattar det abstrakta begreppet social innovation. I den första delen 5.1 har jag försökt kartlägga perspektiv på social innovation i Uppsala kommun. 5.2 Perspektiv på sociala innovationer i Tierp. I Tierp fick jag ett gemensamt perspektiv på Social innovation hos de jag intervjuade. På grund av komplexiteten med sociala innovationer som koncept fick jag enbart med begränsade aspekter av dessa i synnerhet till landsbygden. I 5.3 analyserar jag hur respondenterna uppfattar sociala innovationer i respektive kommun.

5.1 Perspektiv på social innovation i Uppsala kommun

På Uppsala kommun anser Sara som jobbar med hållbarhets- och sociala företagsrelaterade frågor att sociala innovationer innebär att kunna arbeta på nya sätt som ger sociala mervärden. Detta då i hennes roll framförallt att hjälpa invånarna genom att tillhandahålla god service, hjälp med skolgång och omsorg. Sara relaterade social innovation med riktlinjerna för hur man ska jobba med socialt företagande. Detta indikerade för mig att det finns ett perspektiv inom kommunen som ser på social innovation som en aspekt av socialt företagande. Samtidigt menade hon att Social innovation är ett nyare begrepp som har börjat användas allt oftare, medan socialt företagande är ett begrepp som har funnits längre och menar att *“Det sker en ganska snabb kunskapsutveckling och att man formaliserar nya kunskapsfält”*

Elin jobbar med landsbygdsprogrammet på stadsbyggnadskontoret och har funnit social innovation som ett intressant koncept och är delvis insatt i ämnet. Samtidigt är hon fundersam över när social innovation som begrepp kom in i bilden hos kommunen. Hon väckte frågan om

vad social innovation skulle vara innan man började prata om det i just dessa termer. Hon menade att detta är något som har funnits länge, sociala innovationer inom civilsamhället och gav ett exempel på byggemaskiner som ett innovativt sätt att uppfylla samhällsbehov. Gustafsson & Netz (2016) menar också att flera av de främsta historiska sociala innovationer vi har i Sverige uppfunnits av civilsamhället och idéburna sektorn som både uppfunnit, utvecklat och genomfört dessa innovationer innan de förstatligades, till exempel förskola och barnavårdcentral. Landsbygdsbor har traditionellt varit väldigt innovativa för att möta de utmaningar som förekommer där *“landsbygden i stort är bra på att hitta innovativa lösningar. det är kanske inte alltid kommunen som är bra på att lösa de problemen.”* Hon är personligen inte helt säker på vad som egentligen kännetecknar social innovation inom kommunen.

De privata sociala aktörerna som Sara har kommit i kontakt med är mer *“traditionella”* arbetsintegrerande sociala företag. Med det menar hon *“stereotypiska secondhandaffären som anställer folk som är långt från arbetsmarknaden”*. De flesta sociala innovatörer är av det här slaget, påstår hon, med ett ideellt syfte där *“[n]äringsaspekter är underordnade det sociala syftet.”* Inriktningsmål 1 i Uppsala kommuns Mål och Budget (2018) lyfter att insatser och innovativa lösningar behöver utvecklas i samarbete med sociala företag som arbetar för att skapa möjligheter till arbete och rehabilitering för personer som av olika skäl står långt från arbetsmarknaden (ibid). *“Hur kommunen kan hjälpa personer som är långt borta från arbetsmarknaden genom nya arbetssätt och erbjuda dem möjligheter”* Erik på Coompanion menar att arbetsintegrerande företag är extremt eftersatta i Uppsala och har det tufft i dagsläget.

Både Sara och Elin tar upp servicepunkter landsbygden där Elin har varit inblandad i arbetet. Syftet med dessa är att etablera nya innovativa sätt att kunna skapa nya mötesplatser, samt få igång kommersiell och offentlig service som i sin tur drivs av föreningar och företag. Detta genererar en klusterbildning, något som Elin menar anses vara en förutsättning för innovation inom offentlig sektor. Hon menar att innovation associeras med klusterbildningar i staden och att man inte pratar så mycket om landsbygden med det språket. *“Det kanske är*

därför man inte kan förstå de innovationer som sker på landsbygden på samma sätt”. Kommersiell och offentlig service är viktiga frågor för dagens svenska landsbygd och dess utveckling.

Tillväxtverket ansvarar för att upprätta riktlinjer för servicepunkter. Elin anser dock att de är för fyrkantiga och t.o.m. kan hämma utvecklingen av sociala innovationer. *“Tillväxtverket har ett viktigt ansvar i landsbygdsutvecklingsfrågor där det även finns en avdelning för de frågorna. Man pratar om Öviks-modellen ..., medan det kan finnas olika behov i olika kontext”* menar hon och tycker att Vingåkers kommun har varit innovativ i sitt arbete med service. *“Där tänker man att det ska vara bortom ett kontor med en dator. Det ska vara något som samhället behöver som olika digitala tjänster, samåkning.”*

Saras perspektiv på sociala innovationer fokuserade på sociala mervärden och sociala företag som aspekter av sociala innovationer inom kommunen. Elin å andra sidan var inte helt säker hur man ska definiera social innovation eller vad som kännetecknar dessa inom kommunen, samtidigt försöker hon förstå den större bilden och har en diskursiv inställning i sitt resonerande.

5.2 Perspektiv på social innovation i Tierp kommun

I Tierp började diskussion kring social innovation annorlunda jämfört med Uppsala kommun där Johan & Maja pratade om de projekt som sker i kommunen. Vissa verksamheter är sociala innovationer som framtidsfabriken i Örbyhus, en mötesplats och utvecklingscentrum vars syfte är att arbeta tillsammans för att kunna ställa om till ett hållbart samhälle. Projektet finansierades av Leader i samarbete med Tierps kommun. Framtid Hållnäs är också ett liknande utvecklingsprojekt där man arbetar för en hållbar framtid genom samverkan. Dessa projekt skulle i sin tur samtidigt vara bäddar social innovation. Maja nämner även Kretslopps Shoppen som hämtar möbler från runt om i landet, renoverar dessa och sedan säljer.

Johan och Maja är stolta över föreningen Moccho som drivs av en man som ursprungligen kommer från Burkina Faso. *“När han kom till Sverige hamnade han i Älvsbyn i norra Sverige. Där insåg han ganska snabbt att man måste integrera människor som kom från andra länder*

med svenskarna. Det var sådana underligheter att man sorterar sopor och att folk blir irriterade när man bor i en trappuppgång och låter barnen vara vaken uppe sent på natten. Små detaljer som finns i kulturen.” Han startade då en förening som arbetade med att försöka förmedla dessa svenska värderingar. Han flyttade senare till Tierp då hans barn studerade på Uppsala universitet. Moccho ledde ett projekt med Tierpsbyggen där de har haft gårdsvårdar som är av olika nationaliteter. Johan menar att *“Det var lätt att komma i kontakt med folk då som i början är icke-svenskar och att förklara de här sakerna. Hur man ska hålla ordning i ett soprum och bete sig i tvättstugan. De går då även ut till soprum och visar hur man sop sorterar.”* Moccho har skickat in en ansökan om att kunna expandera sin verksamhet till flera kommuner och utveckla det här arbetssättet. De jobbar med integration på det här sättet och kan sedan även anställa människor med utländsk bakgrund.

På frågan om hur de ser på social innovation och skulle definiera det ställs frågan tillbaka till mig. Jag vågar då inte ge en egen definition och tar fram Vinnovas rapport *Social innovation i Sverige - en kartläggning av ekosystem* skriven av Gustafsson & Netz (2018) där den statliga myndigheten Vinnova definierar social innovation:

”Sociala innovationer syftar till att aktivera, främja och utnyttja hela samhällets innovationspotential och genom nya sociala angreppssätt adressera samhällsbehov på bättre sätt än vad som hittills gjorts. Det kan vara nya varor, tjänster, metoder, affärsmodeller eller arbetssätt som genom nya sätt att tänka bidrar till ett inkluderande samhälle. De som berörs av ett problem involveras i formuleringen och lösningen av det. Den primära intentionen är samhällsnytta, det är inte enbart en (positiv) bieffekt” (Gustafsson & Netz 2018, s.9).

Jag kopplar detta till de exempel på sociala aktörer och verksamheter de presenterade till mig. Vi diskuterar hur Mocchos verksamhet kan anses vara en social innovation då de försöker lösa en samhällsutmaning genom att arbeta på ett nytt sätt för att hjälpa individer att komma närmare det svenska samhället och arbetsmarknaden. Genom att bekanta dem med svenska sedvänjor och erbjuda dem arbetsmöjligheter. Kommunen får invånare som är produktiva och utgör en viktig samhällsfunktion, samtidigt som t.ex.

nyanlända eller utlandsfödda svenskar får ett arbete och kan verka som en integrerad del i samhället.

Här ser vi att det pratas om sociala innovationer i termer av sociala aktörer och verksamheter som associeras med och representerar social innovation. Johan och Maja hade bra gemensam koll på dessa projekt som de berättade om och fyllde in för varandra. Det blev lite utmanande att sätta exakta fingret på en definition eller beskriva social innovation i termer.

5.3 Mikrofonden och Coompanions perspektiv på social innovation

Clara på Mikrofonden talade om sociala företag mer övergripande i vår diskussion om sociala innovationer. Hon menade att när det kommer till mer specifika frågor om social innovation så vänder hon sig till Coompanion i de frågorna då de har ett nära samarbete och sitter på samma kontor. Erik på Coompanion menar att flera aktörer arbetar med Social Innovation i regionen samt att det förekommer olika tolkningar och hur man uppfattar dessa. *“På Uppsala universitet har social innovation en mer akademisk riktning.”* USIP var en kort förstudie i projektform som SLU finansierade och var ett samarbete mellan SLU, Region Uppsala och Coompanion. USIP står för Uppsala social innovation plattform vars syfte är att skapa en mer inkluderande plattform för olika sociala innovationer. I projektet diskuterades och undersöktes vad för typ av plattform det behövdes för att kunna främja sociala innovationer. *“Flera olika aktörer hävdar att de jobbar med sociala innovationer och att det förekommer en maktkamp om vem som äger rätten till att definiera sociala innovationer. Alla vill tala om det på sitt sätt.”* Det visade sig att det är svårt med definitioner och ifall det behövs ett gemensamt språk eller bas att utgå ifrån på USIP. Även Erik tyckte att det är komplext att tala om sociala innovationer då det inte säger så mycket menar han och föredrar att använda begreppet samhällsentreprenörer som i sin tur är skapare av sociala innovationer.

5.4 Hur uppfattar Uppsalas och Tierps kommuner social innovation?

Något som framkommer tydligt i min diskussion med båda kommunerna är att man pratar om sociala innovationer i termer av sociala företag. Även fast de kanske inte ytterst menar att det enbart är sociala företag som är sociala innovationer, så är det tydligt att det är den allmänna uppfattningen om sociala innovationer som dominerar. I Uppsala fanns det dock lite olika tankar kring begreppet social innovation och hur den har växt som ett fält.

Det är också tydligt att det finns ett behov av att klargöra och förtydliga begreppet sociala innovationer inom kommunerna. Social innovation på landsbygden lyfts främst upp hos Uppsala kommun. Inga konkreta exempel framkom om aktörer på landsbygden men det fanns en förståelse för element som är förutsättningar för social innovation på landsbygden som civilsamhällets och nätverkens roll. Vikten av civilsamhällets roll i framtida utveckling var något som även togs upp i Tierp kommun. Även om man inte talade i teoretiska termer om fältet så fanns det fragment av förståelse av kring sociala innovationer i båda kommunerna och en vilja att lära sig mer om fältet.

I riktlinjerna för stöd till sociala företag (2016) som är ett tio sidor långt styrdokument i Uppsala kommun så framkommer ordet social innovation enbart en gång. Det som lyfts genomgående i styrdokumentet är hur kommunen ska hjälpa att främja sociala företag och som jag tolkar det så är det något som även inkluderar 'sociala innovationer' och hur man ser på dessa. I dokumentet nämns också om att undersöka möjligheten att inrätta en mikrofond vilket då träder fram tre år senare. Detta genomsyrar sedan även verksamhetens förståelse och de som arbetar här. Detta behöver inte betyda att det är långt ifrån verkligheten och inkorrekt. Med tanke på att social innovation är ett begrepp som kan innefatta många olika förklaringar och ha mångfacetterade former och applicerbarhet så kan det kontextuellt vara ett legitimt perspektiv på social innovation att tala om det i termer av socialt företagande. Detta är även något som framkommer i projektet USIP samt Erik som menade att för honom blir det lättare att tala om samhällsentreprenörer vid tal om social innovation.

Gustafsson och Netz (2016) menar att på grund av brist på entydiga definitioner och organisationsformer för social innovation tenderar debatten på en nationell politisk nivå och pågående initiativ fokusera på sociala företag och i synnerhet arbetsintegrerande företag. En anledning för detta kan bero på att det finns tydlig definition för arbetsintegrerande sociala företag vilket gör att insatser inom området går att redogöra för i traditionella måttetal och visa resultat. Det finns ett behov av insatser med syfte att öka förståelsen för social innovation och socialt entreprenörskap hos offentliga institutioner och företag. Detta i syfte att bidra till en attitydförändring där man i högre grad erkänner medborgarnas roll i att utveckla nya idéer och lösningar som kan förbättra välfärden, vilket anses vara en viktig faktor att främja utvecklingen av sociala innovationer (ibid).

6. Verktyg för social innovation

I det här avsnittet belyser jag hur kommunerna arbetar med verktyg för att stötta social innovation. Jag lyfter även fram Mikrofonden och Coompanions perspektiv som aktörer i det lokala sociala innovationssystemet. Detta kapitel är längre än det föregående då dialogen kring verktyg och stödjande funktioner tog en större plats i intervjuerna.

6.1 Verktyg för sociala innovationer i Uppsala kommun

Metoder och verktyg kan ses som stödjande aspekter för den sociala innovationsprocessen i det sociala innovationssystemet. Här kan vi se de olika aspekterna i policy som en integrerad del av central styrningsprocessen (government) som sedan implementeras genom en interaktiv samhällsstyrning (governance) där kommunerna har en viktig roll. Den interaktiva samhällsstyrningen kan innefatta nya sätt att styra på (Hedlund & Montin 2009). Det handlar också om att utveckla nya former av ömsesidigt samspel mellan olika samhällsaktörer för att öka den offentliga politikens förmåga. Social innovation är en aspekt av den interaktiva samhällsstyrningen samt är i behov av styrningsmetoder och verktyg. Detta är något som framkommer i *Regeringens strategi för sociala företag - ett hållbart samhälle genom socialt företagande och social innovation (2018)*.

6.1.1 Metoder och verktyg för att stödja sociala innovationer inom den offentliga sektorn

Sociala investeringar är ett viktigt verktyg i Uppsala kommun där kommunen har avsatt medel för utveckling av nya arbetssätt som kan ge sociala mervärden menar Sara. Hon anser att det är ett sätt

kommunen jobbar med sociala innovationer. I rapporten (2015) *om riktlinjer för sociala investeringar* i Uppsala kommun är syftet att stärka förebyggande arbete, med särskilt fokus på barn och unga, för att skapa förutsättningar för ett mer jämlikt Uppsala med goda levnadsvillkor för invånarna. Utgångspunkten är att det är effektivt att stödja individer eller grupper som riskerar att hamna i utsatthet. Det som även framgår i riktlinjerna är att det lämnas utrymme för nytänkande i form av innovativa lösningar och tillämpningar (ibid). Detta är indikerat i även Inriktningsmål 1 - i *Mål och budget (2018)* att en del av ekonomisk hållbarhet även innebär främjande och förebyggande arbetsmarknadsåtgärder som i sin tur motverkar ekonomisk och social utsatthet. Tillsammans med sociala investeringar kan det minska framtida samhällskostnader. Nya insatser och innovativa lösningar behöver utvecklas i samarbete med sociala företag som arbetar för att skapa möjligheter till arbete och rehabilitering för personer som av olika skäl står långt från arbetsmarknaden (ibid).

I Uppsala anses socialt företagande och sociala investeringar primärt syfta till att kunna påverka tillväxten genom att förebygga sådant som kan hämma den. Sedan använder man innovativa sätt att kunna göra detta på, men större fokus i ansökningsprocessen läggs på beprövade erfarenhet och evidens. Däremot så finns utrymme för social innovation inom detta ramverk. *Riktlinjer för stöd till socialt företagande* har även det potential för att vara en öppning för att sociala innovationer kan uppstå genom att det föreslås hur kommunen kan arbeta med olika sociala aktörer. Jenson (2015) menar att det sociala investeringsperspektivet är ett modernt sätt att möta sociala utmaningar som kan påverka marknaden negativt och därmed försöka motverka eller åtgärda dessa i ett tidigt skede genom policy och investera i sociala verksamheter. Sverige antog tidigt detta perspektiv inom policy (ibid). Studiecoacher är en social investering som Sara anser är ett innovativt arbetssätt: *“Syftet med projektet var att kunna hjälpa framförallt studenter på högskola och komvux som har psykiska funktionsnedsättningar så att de ska klara av sina studier och kunna få ett arbete i slutändan genom att anlita studiecoacher för studenter,* “Den sociala investeringsfonden finns bara för kommunens verksamhetsutveckling i dagsläget men kommunfullmäktige vill att den ska kunna öppna upp för föreningslivet.

6.1.2 Metoder och verktyg för att stödja sociala innovationer inom privata sektorn samt på landsbygden

Elin menar att det finns ett landsbygdsråd där man borde inkludera landsbygdsaktörer från civilsamhället då det är en förutsättning för sociala innovationer. Medborgarbudget är ytterligare ett initiativ som hon anser kan främja social innovation på landsbygden. Det är en del av arbetet inom landsbygdsprogrammet som hon arbetar med *“där invånarna på landsbygden kan välja vart deras budget ska gå.”* Här menar hon att *“det skulle kunna vara möjligt att investera dessa medel i en social innovation om de har sådana idéer.”*

Sara lyfte även aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning (SVB). Det brukar oftast talas väl om SVB i lokala utvecklingssammanhang. Sara tyckte att SVB är ett intressant koncept men ganska svårt på vissa sätt. *“Det är en ledande diskussion om hur man ska arbeta med SVB bolag och man får lite olika svar beroende vem man pratar med i kommunen.”* Senast hon kollade så fanns det två SVB bolag i Uppsala. *“Det var bl.a. en landsbygdsutvecklare som drev den och var relaterat till bygdeutveckling. “SVB nämns även i riktlinjer för stöd till sociala företag (2016).”*

“På grund av vissa hinder som finns i regelverket så blir det svårt att stödja ideella initiativ som i många fall kan anses vara sociala innovationer drivna av sociala entreprenörer” menar Sara. Detta är något som även Elin lyfter fram, att det finns hinder i kommunallagen och att därför har de valt att stödja etableringen av Mikrofonden i Uppsala, där Sara har medverkat i processen. *“Mikrofonden ger bankgaranti till sociala företag så de kan få lån från banken. Kommunen anser att det är viktigt med en tillväxt inom den sociala ekonomin och sociala företagandet.”* Därför har man på Uppsala kommun valt att stödja Mikrofonden som i sin tur kan stödja en hel sektor, främst stödja privata aktörer som har ett starkt case. Hon menar att man får ge branschstöd enligt kommunallagen till aktörer som jobbar med näringslivsfrämjande insatser menar de.

“Mikrofonden funkar på det sättet att om någon social entreprenör som kommer till dem så kan de bistå med en kreditgaranti när de ska söka lån från banken. Maxbeloppet i Uppsala kommun är 400 000 kr på tre år.” berättar Clara till mig på Mikrofonden. *“Bankerna är väldigt försiktiga och det har blivit svårare”* fortsätter hon. *“Mikrofonden kan stå för 90% kreditgarantier.”* Den kommersiella sektorn kan i dagsläget inte möta sociala entreprenörer och förstå deras språk. *“Bankerna är inte intresserade av att låna ut små belopp, framförallt inte till sociala aktörer vars primära syfte är samhällsnytta och inte tjäna pengar.”* I dagsläget menar hon att det bara är Ekobanken och Jakbanken som hjälper dessa aktörer med finansiella medel. Hon har varit i kontakt med ca femtio sociala aktörer varav hon har rådgivit nio sedan de etablerades. Digitala informationsmöten har hållits där de diskuterar olika samhällsutmaningar som de ser.

6.1.3 Metoder och verktyg för att stödja sociala innovationer inom Idéburna sektorn

Sara menar samtidigt att när sociala entreprenören möter ett hinder så kan de tänka att kommunen inte förstår dem, samtidigt som kommunen tycker att sociala entreprenören inte förstår dem. Detta verkar för henne vara ett förekommande problem. När dialogen inte kan fortsätta på grund av dessa hinder blir det ett stopp menar hon. Hon lyfter fram hur regeringen ser på den här frågan i dagsläget, där hon menar att de är väldigt aktivt intresserade av lagstiftning kring de här frågorna. Hon ser det här som ett tecken att det inte primärt är en kunskapsfråga men att det faktiskt finns juridiska hinder som behöver klargöras och att bättre lagstöd etableras.

“Regeringen har antagit en strategi och en handlingsplan för att stärka socialt företagande. Tillväxtverket har fått uppdrag att se över vilka möjligheter offentliga aktörer på statlig, kommunal och regional nivå har för att stödja socialt företagande som de ska ta fram och redovisa. Det har även nyligen kommit en offentlig utredning som var att undersöka hur man kan få in idéburna sektorn i välfärden. Man kan genom att registrera sig som en sådan aktör och ingå i en upphandling. Genom att förenkla upphandlingsprocesser och ge någon form av bidrag. Detta är också något som indikerar att det finns praktiska

hinder mer än bara kunskap. Det förekommer begränsade möjligheter att stödja dessa aktörer. Man säger med andra ord i denna utredning att för att kunna arbeta med sociala företag inom välfärden måste vi ändra på lagstiftning. Det måste finnas vissa juridiska möjligheter att kunna anmäla sig som en särskild aktör som uppfyller vissa krav, se över upphandlingslagstiftningen för att möjliggöra förenklad upphandling med välfärdsaktörer inom den idéburna sektorn. Man har identifierat en lagstiftningsproblematik” menar Sara.

Därför tror Sara att det är viktigt att ändra på lagar ifall man vill få in fler sociala aktörer. Detta anser hon har med sociala innovationer att göra då man vill få in idéburna aktörer i processen då de bidrar med ideellt engagemang samt tänker utanför ramarna. I synnerhet till välfärd menar man bara inte att t.ex. en ideell stiftelse ska bedriva ett äldreboende eller ett föräldrakooperativ ska bedriva ett dagis. *“Man syftar även på olika typer av arbetskraft insatser och många olika saker.”* Hon menar att det är väldigt brett definierat men att det främst ska finnas ett ideellt syfte att göra en skillnad. Här vill man även få in mer innovativa idéer och möjliggöra för andra aktörer som inte har en traditionell struktur som kan komma in och då tror hon att man kan se en utveckling.

Regionen har i dagsläget även fått medel för att stödja sociala företag i Uppsala län nämner hon. Detta finansieras av tillväxtverket och länsstyrelsen. En av samarbetsparterna i projektet är Coompanion i Uppsala. Det finns tre viktiga aspekter i projektet och det är att:

- ta fram former för effektmätning av sociala företagens samhällsnytta
- Titta över upphandling och möjligheter för upphandling
- Utbildning och kompetensutveckling

Uppsala kommun är kopplad till upphandlingsaspekterna i projektet och Sara är med i synnerhet till de sociala frågorna i upphandlingsprocessen. *“Idag kan privat sektor upphandlas normalt och kan driva välfärdsverksamhet både genom lagen om offentlig upphandling och lagen om valfrihetssystem. Det är mycket välfärdsverksamhet som bedrivs av privata aktörer som upphandlas*

då.” Detta sker främst inom äldreomsorg både i form av hemtjänst och äldreboende. (sou 2019:56 Idéburen välfärd).

Jag lyfter frågan: allt detta blir väl mer relevanta i dessa tider av covid-19? *“Uppsala kommun har i dagsläget ingått en överenskommelse med röda korset i Uppsala där de ska samordna och mobilisera frivilliga insatser för att stödja personer i riskgrupp för covid-19 med olika former av insatser.”* genom ett IOP avtal. Vi fortsätter diskutera covid-19 situationen och hon menar att *“prognosen visar att det här kommer ha väldigt stora ekonomiska konsekvenser, många kommer bli uppsagda från sina arbeten.”* Här tror hon att sociala aktörer kommer ha en viktig roll i att återställa samhället.

Om sociala företag vill verka i näringslivet och ha en social inriktning på sin verksamhet menar Sara att det blir svårare, men då kan man arbeta med upphandling. *“Om de vill vara ideella kan de arbeta som föreningsverksamhet och söka föreningsstöd. där finns vissa upparbetade former.”* Med den privata sektorn arbetar kommunen genom upphandling och med den ideella sektorn genom överenskommelser samt föreningsstöd i olika former. Sara fortsätter med att *“Kommunen upphandlar verksamhet som de kravställer socialt och stödjer föreningar som arbetar med sociala verksamheter med föreningsbidrag, lokalhyror och en del olika saker. Det finns riktlinjer för hur de stödjer sociala företag. När aktörer varken är rent näringsliv eller förening blir det svårt att upphandla eller ge föreningsstöd. Därför stödjer Uppsala kommun tillväxtbranscher som Mikrofonden.”*

6.2 Verktyg för sociala innovationer i Tierp kommun

I intervjun med Tierp kommun framkom det inte tydligt hur de jobbar med sociala innovationer inom den offentliga sektorn. Det förekommer säkerligen i kommunen, men det är inget jag lyckades fånga. För sociala aktörer med sociala innovationer menar de att det främsta stödet som kan ges är att bistå med information och vägledning. *“Vi skulle hjälpa dessa liksom vi skulle hjälpa och stödja vilket företag som helst”.* De brukar skicka liknande ärenden vidare till nyföretagarcentrum Norduppland som består av Heby, Skutskär, Tierp och Östhammar kommun. *“Det är ett partnerskap som är delfinansierat på olika sätt*

för att stimulera och öka nyföretagande. De jobbar med kostnadsfri konfidentiell och objektiv rådgivning. Olika kommuner betalar utifrån kommunens storlek.” menar Johan. Däremot var både Maja och Johan lite tveksamma ifall nyföretagarcentrum jobbar med sociala företag direkt eller skickar de vidare till Coompanion. Även här menar Maja och Johan att de inte kan hjälpa dessa med kapital direkt på grund av regelverk.

När jag intervjuade Maja och Johan i Tierp menade de att de hade presenterat idén om Mikrofonden som hade varit på besök inför kommunens politiker som i sin tur tycker att det borde bli ett gemensamt regionalt grepp över det. De menade att det ibland finns företag på kommungränsen som jobbar i grannkommunerna. De ansåg att det här är något som behöver ses över gemensamt i regionen och länet. *“Att de mindre kommunerna t.o.m kanske gör något eget. Uppsala kommun är ju en av landets största kommuner med enormt mycket landsbygd och även till ytan. Uppsala är en stor kommun för att ligga i den här landsändan. De har andra resurser än vad vi i mindre kommuner har.”* säger Johan och tillägger att *“Det var deras spontana respons och därför tänkte politikerna att kommunen gör det i samråd med andra kommuner så att de gör likadant.”* De menar att Mikrofonden i dagsläget söker finansiärer och medlemmar. Några frågor Johan och Maja ställer är *“vilka det är som kan använda den fonden samt hur ska Mikrofonden nå ut till sin målgrupp? Hur ska de nå ut till kommunernas sociala företag och Kooperationer? Hur kan bygdebolag söka dessa pengar och vidareutveckla sina verksamheter?”*

“Om man inte är inskriven i Uppsala kommun kan man inte ansöka bankgaranti från Mikrofonden Uppsala län” menar Clara. Hon har haft rådgivning med två sociala företag från Tierp, som hon sedan skickade vidare till Mikrofonden Sverige. Hon har även träffat upplandsbygd som jobbar med olika projekt som har med landsbygdsutveckling att göra. De verkar både i Uppsala, Tierp och Östhammars kommun och därmed kunde hon inte hjälpa de med en bankgaranti.

Jag diskuterar med Maja & Johan om hur det i dagsläget är svårt för sociala aktörer att hitta finansiering. De själv har i dagsläget inte resurser att kunna stödja genom att finansiera sociala aktörer. När de

skulle ta fram riktlinjer för hur man ska stötta sociala företag så bjöd man in de lokala sociala företagen. De har även lyckats lyfta sociala företag genom att ha temat sociala företag på en av deras företagsfrukost där det var en god uppslutning av företag. Några av de sociala företagen som presenterade om deras arbete var Moccho, Spectra och Kretsloppsshoppen. Här var även Coompanion Uppsala bjuden som också höll i ett kort föredrag.

Något som de i dagsläget tror att de kan göra åt sociala aktörer är att utveckla kommunens IOP avtal, när jag frågar vad IOP avtal är svarar Johan "stora saker och stora frågor". Något som jag tolkade som att det fanns vissa utmaningar och arbete att göra på den fronten. IOP står för Idéburen offentligt partnerskap. De håller på att ta fram riktlinjer för detta, hur de ska jobba gentemot alla sociala entreprenörer och sociala innovationer. Det här var något som de även diskuterade med Mikrofonden. *"Hur ska man upprätta och genomföra en upphandling kan vara lite krångligt. Sociala entreprenörerna kanske inte har tiden eller att de inte har vissa kunskaper. Inget som bara är fallet för sociala företag, men hur kan Tierp som kommun förenkla den processen är något vi arbetar med, IOP avtalet är inte färdigt än."* menar Maja.

6.3 Metoder och verktyg för Sociala innovationer i kommunerna

Baserat på intervjuavaren så framstår sociala investeringar som en viktig styrningsmetod och ett verktyg för att främja sociala innovationer inom den offentliga sektorn i Uppsala kommun. Här kan graden på vad som kan klassas som social innovation bland de offentliga verksamheternas variera och tolkas på olika sätt, men det finns utan tvekan en ambition att arbeta på innovativa sätt för att lösa samhällsutmaningarna. Hur Tierp jobbar med sociala innovationer inom den interna verksamheten framkom tyvärr inte i intervjuerna.

När det kommer till att stödja externa sociala aktörer i Uppsala kommunen är det främst Mikrofonden Uppsala län som är den huvudsakliga metoden. I dagsläget verkar Mikrofonden bara i Uppsala kommun och inte i någon av andra kommunerna i länet. Om detta är den främsta lösningen för sociala aktörer med sociala innovationer hos

Uppsala kommunen, skulle det kunna föreställas vilka utmaningarna sociala aktörer i andra kommuner i synnerhet till finansiering kan uppleva, samtidigt kan det vara bra att ha i åtanke att olika kommuner jobbar på olika sätt. Finansieringsmöjligheter anses å andra sidan vara ett stort hinder för utvecklingen av sociala innovationer och anses vara en utmaning inom både nordeuropeisk och svensk kontext (Gustafsson & Netz 2018). Sociala innovatörer är oftast beroende av extern finansiering och de får dåliga lånevillkor på grund av att det är svårt att göra riskbedömningen för de sociala verksamheterna av finansiella aktörer t.ex. banker (ibid). I dagsläget finns det inga finansieringsmöjligheter till privata sociala företag i Tierp. Tierp jobbar tillsammans med nyföretagarcentrum och brukar också skicka vidare sociala företag för t.ex. rådgivning till Coompanion Uppsala län.

Metoder som kan underlätta för den idéburna sektorn hos kommunerna är i dagsläget IOP avtal. Detta är något lyfts i båda kommunerna där de har kommit olika långt i utvecklandet av dessa. I Uppsala finns det ca fem exempel på dessa där Röda Korset togs upp som exempel. Erik på Coompanion menade att det finns ca fem sådana avtal som har slutits med stora idéburna aktörer medan Tierp har noll slutna IOP avtal. Gustafsson & Netz (2018) menar att ett hinder för utvecklingen av sociala innovationer som framkommer särskilt i kontexten av civilsamhällets roll är bristen på partnerskap. IOP lyfts återkommande som en möjlighet för ökad samverkan mellan offentlig och idéburen sektor, samtidigt som juridiska hinder gör att det sällan etableras i praktiken (ibid). Regeringen arbetar i dagsläget för att underlätta styrningsprocessen av sociala innovationer där de själva har identifierat dessa hinder och arbetet är under process.

7. Diskussion och Slutsatser

Den här uppsatsen har belyst hur Tierps och Uppsalas kommuner uppfattar och arbetar med social innovation. Detta arbete i kommunerna följer på den av regeringen nyligen framtagna strategin för att främja social innovation genom socialt företagande och socialt entreprenörskap med syfte att arbeta mot ett hållbart samhälle. Hur strategin ska införas på en lokal nivå där kommunen har en viktig roll är inte lika tydligt, även fast det finns vissa riktlinjer. Det är tydligt i intervjuer med anställda på kommunerna att social innovation är något som är relaterat till sociala företag. Det är i de sociala företagen eller via sociala entreprenörer som samhällsnytta skapas. Det finns väldigt lite teoretisk kunskap om social innovation och det finns också osäkerhet kring vad social innovation egentligen innebär.

I det SLU-finansierade projektet USIP som leddes av Coompanion tillsammans med Region Uppsala där flera aktörer som jobbar med sociala innovationer deltog, hade alla egna förståelser av begreppet som färgades av deras ansvarsområden. Detta är ett väldigt viktigt fynd i denna forskning, något som belyser en viktig aspekt om dilemmat eller välsignelsen med social innovation. Något som även syns hos kommunerna där de definierar och ser på social innovation i termer och fältet av sociala företag. Detta kan också bero på att deras uppfattning av sociala innovationer färgas av regeringen där social innovation talas om i en kontext av socialt företagande. Något som sedan färgar den interaktiva styrningen i kommunerna.

Är det problematiskt att det inte finns en entydig definition? skulle det i sin tur kunna bidra med att det begränsar främjandet med social innovation? eller skulle det som viss forskning föreslår vara en förutsättning för social innovation. Att social innovation är ett

omfattande och abstrakt begrepp möjliggör att flera olika aktörer i samhället kan integrera konceptet i sina verksamheter liksom hållbar utveckling, medan det även skapar vissa problem, främst för myndigheter som är i behov av ramar och konkreta riktlinjer. Detta är något som försvårar för sociala aktörer å andra sidan, när det blir svårt för kommuner och banker att mäta samhällsnyttan dessa skapar blir de marginaliserade. Bankerna är dessutom mer intresserade av den "finansiella" nyttan än samhällsnyttan.

Att kunna förstå och fånga social innovation i praktiken är komplext. Uppsala kommun menar att de jobbar med det inom sin verksamhetsutveckling genom t.ex. sociala investeringar, hur och vem kan avgöra detta? Hur mycket är egentligen sociala innovationer och hur ska man särskilja på vad som är och inte är sociala innovationer när det inte finns något konkret att utgå ifrån. Sociala investeringar är ett av de främsta verktygen som en av respondenten ansåg finnas inom den offentliga sektorn i Uppsala kommun. Samtidigt så tror jag att det finns många fler sätt som kommunen jobbar på.

Sociala företag som bärare av sociala innovationer har i dagsläget väldigt lite hjälp från kommunerna. I Uppsala menar man att Mikrofonden har etablerats för just dessa aktörer, medan Mikrofonden i dagsläget inte har kunnat bistå med någon bankgaranti ännu. Samtidigt finns det också starkt begränsade resurser då Mikrofonden i dagsläget huvudsakligen drivs av en enda anställd. Detta är något som bör arbetas med mer effektivt då det kan uppfylla ett stort behov, inte minst för sociala aktörer på landsbygden i Uppsala kommun. Olika initiativ som servicepunkter anses vara viktiga för verktyg och metod för främjandet på landsbygden.

I Tierp kommun finns det inte finansieringsmöjligheter. De hänvisar dessa aktörer vidare till NyföretagarCentrum Uppland och Coompanion Uppsala län ifall dessa behöver hjälp, främst rådgivning. Det ser också tufft ut för den idéburna sektorn som vill engagera sig, men finner att de har begränsade möjligheter. IOP-avtal lyfts i båda kommunerna som ett sätt att jobba med sociala innovationer. Uppsala kommun har slutit fem IOP-avtal med större idéburna organisationer och i Tierp ser man på dessa som lite utmanande att upprätta. Samtidigt är det lite för tidigt

att bedöma IOP utvecklingen i dagsläget i Tierp då det har trätt i kraft sedan i början på mars 2020 som det framkommer i deras Riktlinjer för fördjupad samverkan med det civila samhället. – *Idéburet offentligt partnerskap, upphandling av tjänster och reserverade kontrakt (2019)*. Även regeringens rapporter utredningar och vägledning är från 2019 *Idéburen välfärd sou 2019:56* samt *Idéburet offentligt partnerskap – vägledning (2019)*.

Det som försvårar för sociala aktörer är också marknadslogiken som präglas i samhället där vinst och ekonomi är viktiga aspekter. Sociala företag har inte som syfte att tjäna pengar främst och därför blir det svårt för de att vara verksamma på marknaden då "kapitalvinst" logiken är djupt inbäddad. Detta speglas i byråkratin då man talar om sociala företag och sociala entreprenörer som skapar samhällsnytta. Att ordet social tilläggs med företag, innovation och entreprenör för att dessa i första hand ska bli förstådda och inkluderade i det marknadsekonomiska systemet, samtidigt som de å andra sidan inte verkar i enlighet med marknadsekonomiska systemets logik. De blir således beroende av finansiering av externa aktörer som myndigheter och staten. Bankerna har väldigt svårt att förstå sociala aktörer som sysslar med sociala innovationer, därmed begränsas möjligheten för kapital. Även fast regeringen och kommunerna aktivt försöker arbeta med frågor relaterat till sociala aktörer med sociala innovationer måste de stärka det sociala innovationssystemet genom att skapa nya spelregler och underlätta för dessa då i slutändan är det samhället och staten själva som kommer gynnas. Detta är en viktig aspekt som kan forskas vidare, hur den marknadsekonomiska logiken påverkar sociala aktörer i samhället?

Vidare forskning skulle kunna inkludera hur sociala företag, sociala entreprenörer och sociala innovatörer finner att den sociala innovationsprocessen fungerar för att få in deras perspektiv på ett tydligare sätt. Entreprenörernas perspektiv skulle sedan kunna kontrasteras med kommunernas perspektiv.

8. Referenser

Lombardi, M., Lopolito, A., Andriano, A.M., Prospero, M., Stasi, A., Iannuzzi, E. (2020). Network Impact of Social Innovation Initiatives in Marginalized Rural Communities. *Social Networks*, vol. 63. ss. 11–20.

Andersson, H., Bro., A. (2013). *Centrum för lokal utveckling och social ekonomi i Örebro län. Stöd och rådgivning för sociala innovationer. Förstudie 1 - Förutsättningar*. Ledningskansliet: Örebro läns landsting.

Bacq, S. & Janssen, F. (2011). The multiple faces of social entrepreneurship: A review of definitional issues based on geographical and thematic criteria. *Entrepreneurship & Regional Development*, vol. 23. ss. 373-403.

Björk, F., Hansson, J., Lundborg, D., Olofsson, L. (2014) *An Ecosystem for Social Innovation in Sweden - A strategic research and innovation agenda*. Lund: Lund University.

Desmarchelier, B., Djellal, F., Gallouj, F. (2020). Mapping social innovation networks: Knowledge intensive social services as systems builders. *Technological Forecasting & Social Change*. vol.157. ss. 1–8.

Gustafsson, F. & Netz, A. (2018) *Social innovation i Sverige - Kartläggning av ekosystemet för social innovation*. Stockholm: Vinnova.

Hedlund, G. & Montin, S. (2009). *Governance på svenska*. Stockholm: Santérus Academic Press.

Jenson, J. (2015). Social Innovation: Redesigning the Welfare Diamond. I: Nicholls, A, Simon, J & Gabriel, M. (red.), *New Frontiers in Social Innovation Research*. London: Palgrave Macmillan. ss. 90-106

Kaijser, L & Öhlander, M. (2011) *Etnologiskt fältarbete*. 2:3. uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3:6. Uppl. Lund: Studentlitteratur.

Landström, H. (2016). Innovation och entreprenörskap – Ett eller två forskningsfält? I: McKelvey, M. & Zaring, O. (red.) *Sveriges entreprenöriella ekosystem – Företag, akademi, politik*. Stockholm: ESBRI, ss. 234-250.

Sundin, E. & Tillmar, M. (2008). A Nurse and a Civil servant changing institutions: Entrepreneurial processes in different public sector organizations. *Scandinavian Journal of Management*. vol. 24, ss. 113–124

Teorell, J. & Svensson, T. (2016). *Att fråga och att svara- Samhällsvetenskaplig metod*. 1:4. Uppl. Stockholm: Liber AB.

Vimarlund, V. (2014). *Sociala innovationer i välfärden: Förutsättningar för ett E-hälsokonto* Örebro: Örebro universitet.

Regeringen (2018). *Uppdrag att stödja utvecklingen av sociala företag*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/490686/contentassets/c83155551d354cc494f93e50fde2b76b/uppdrag-att-stodja-utveckling-av-sociala-foretag.pdf> [2020-05-13]

Regeringen (2018). *Regeringens strategi för sociala företag – ett hållbart samhälle genom socialt företagande och social innovation*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2018/02/regeringens-strategi-for-sociala-foretag--ett-hallbart-samhalle-genom-socialt-foretagande-och-social-innovation/> [2020-05-16]

Regeringen (2019) *Idéburen välfärd* sou 2019:56
Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2019/12/sou-201956/> [2020-05-23]

Regeringen (2019) *Idéburet offentligt partnerskap – vägledning*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/4aeb00/contentassets/978c3f825a704a9696e10dbb5ce40086/ideburet-offentligt-partnerskap---vagledning-sou-201956.pdf> [2020-05-16]

Tierps kommun (2015) *Vision för Tierp kommun*
Tillgänglig: <https://www.tierp.se/tierp.se/kommun-och-inflytande/tierp---en-kommun-som-vaxer/oversiktliga-planer/visionen---strategiska-utvecklingsomraden-och-mal.html> [2020-05-16]

Tierp kommun (2020) *Riktlinjer för fördjupad samverkan med det civila samhället. – Idéburet offentligt partnerskap, upphandling av tjänster och reserverade kontrakt.* Tillgänglig: <https://www.tierp.se/download/18.424318161706d35cef157dae/1585818510481/Riktlinje%20f%C3%B6r%20f%C3%B6rdjupad%20samverkan%20med%20det%20civila%20samh%C3%A4llet.pdf> [2020-05-17]

Uppsala kommun (2018) *Mål och budget med plan för 2018–2020*
Tillgänglig: <https://www.Uppsala.se/kommun-och-politik/publikationer/mal-och-budget-2019/> [2020-05-16]

Uppsala kommun (2016) *Riktlinjer för stöd till sociala företag*
Tillgänglig: https://www.Uppsala.se/contentassets/5b2fc776b43d4d00b5f321746b879478/kf_179_klar.pdf [2020-05-17]

Uppsala kommun (2016) *Riktlinjer för stöd till sociala investeringar*
Tillgänglig: <https://www.Uppsala.se/contentassets/1512f13dc4af47c0b39608d06331c9be/riktlinje-for-sociala-investeringar.pdf> [2020-05-17]